



Alianța Organizațiilor pentru
Persoane cu Dizabilități
din Republica Moldova



RAPORT DE MONITORIZARE

PLANUL DE ACȚIUNI PRIVIND
IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL
DE INCLUZIUNE SOCIALĂ A PERSOANELOR CU
DIZABILITĂȚI PENTRU ANII 2017-2022
OBIECTIVUL 3

IANUARIE - DECEMBRIE 2020





RAPORT DE MONITORIZARE
a Obiectivului 3 din Planul de acțiuni privind implementarea
Planului național de incluziune socială a persoanelor cu
dizabilități pentru anii 2017-2022

perioada ianuarie - decembrie 2020

Elaborat de: Rusu Efimia
asistent social, Fundația Tony Hawks Centru

Chișinău 2021

Acest raport este realizat de Fundația Tony Hawks Centru, organizație membră a Alianței Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova, în cadrul Proiectului „Parteneriate naționale și implicare locală pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități”, cu suportul Fundației Est-Europene în parteneriat cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Guvernul Suediei. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorilor.

Cuprins:

Abrevieri:	4
Sumar	5
Summary	6
Introducere	7
Acțiunea 3.2. Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor, cu reducerea prețului / oferirea gratuită a serviciilor medicale de diagnosticare, de tratament și de reabilitare, suplimentar celor prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală	9
Acțiunea 3.4. Includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece) pentru persoanelor cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu	11
Acțiunea 3.5 Elaborarea, aprobarea și implementarea unui program național pentru prevenirea dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor medicale cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.	13
Acțiunea 3.6 Asigurarea unui pachet minim de asistență medicală stomatologică a persoanelor cu dizabilități, în caz de urgență și probleme cronice dentare, cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.	15
Acțiunea 3.8 Dezvoltarea și prestarea serviciilor de intervenție timpurie în cadrul fiecărui raion / municipiu.....	17
Acțiunea 3.9 Dezvoltarea și prestarea serviciilor de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare a copiilor cu tulburări din spectrul autist.	20
Acțiune 3.11 Asigurarea accesibilității la infrastructura instituțiilor medico-sanitare la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, văz).	22
Acțiune 3.12 Asigurarea măsurilor de recuperare / reabilitare balneosanatorială a copiilor cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și acordarea scutirilor la procurarea biletelor de tratament balneosanatorial pentru părinții / însoțitorii copiilor cu dizabilități).....	24
Acțiunea 3.16 Elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a ghidurilor / instrucțiunilor privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități.....	27
Acțiunea 3.17 Includerea tematicilor referitoare la accesibilitate și drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul cursurilor de formare continuă a personalului din domeniul sănătății... ..	28
Acțiunea 3.18 Editarea materialelor informative în domeniul sănătății, inclusiv în format accesibil pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale (limbajul Braille, versiune audio/sonoră, format ușor de citit și înțeles).....	29
Gradul de realizare a acțiunilor monitorizate a Obiectivului 3 din PNISPD pentru anul 2020	30
Constatări:	32
Recomandări:	32

Abrevieri:

PNISPD	Programul Național de Incluziune Socială a Persoanelor cu Dizabilități pentru anii 2017-2022
MSMPS	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
MEI	Ministerul Economiei și Infrastructurii
CIT	Centrul de Intervenție Timpurie
APL II	Administrația Publică Locală de nivelul II
OSC	Organizații ale societății civile

Sumar

În acest raport s-a încercat prezentarea cât mai obiectivă a rezultatelor implementării Planului de Acțiuni pentru anul 2020 a Programului Național privind Incluziunea Socială a Persoanelor cu Dizabilități pentru anii 2017-2022 (PNISPD) la Obiectivul 3, ce prevede „Sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate”. Acest proces de monitorizare a avut drept scop eficacitatea implementării acțiunilor din PNISPD și sporirea conlucrării dintre instituțiile partenere, precum și identificarea soluțiilor și realizarea acțiunilor scontate, atât la nivel național, cât și la nivel local. Pe perioada monitorizării Obiectivului 3 al PNISPD au fost accesate datele prezentate de MSMPS, informații colectate din demersurile de la autoritățile raionale, ONG-uri, precum și datele și informațiile colectate prin intermediul focus-grupului și analiza altor date oficiale.

Constatăm că în anul 2020 s-a înregistrat un progres foarte scăzut privind sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate, una dintre cauze fiind și pandemia COVID-19, care a paralizat toate sferele vieții sociale. În urma monitorizării observăm că din 11 acțiuni planificate pentru atingerea Obiectivului, 20% sunt parțial realizate, 80 % - nerealizate și 0% - acțiuni realizate în totalitate. O dificultate întâlnită pe perioada monitorizării a fost lipsa raportării la unele acțiuni sau informații insuficiente la unele acțiunile raportate. Un detaliu mai puțin plăcut ni s-a părut lipsa raportării sumelor de bani utilizate pentru realizarea acțiunilor, iar lipsa datelor statistice ne-au împiedicat să facem o analiză mai profundă a acestui obiectiv.

Summary

In this report, we tried to present as objectively as possible the results of the implementation of the Action Plan for 2020 of the National Program on Social Inclusion of People with Disabilities for 2017-2022 (PNISPD) of Objective number 3, which provides “Increasing access for people with disabilities to services medical, habilitation and rehabilitation of qualities”.

This monitoring process aimed at streamlining the implementation of the actions of the PNISPD and increasing the cooperation between the partner institutions, as well as identifying the solutions and carrying out the expected actions both at national and local level. During the monitoring of Objective number 3 of the PNISPD, were accessed the data presented by MSMPS, information collected from the approaches of the district authorities, NGOs, as well as the data and information collected through the focus group and the analysis of other official data. We found out, that in 2020, was a very low process of increasing access to quality medical, rehabilitation services for people with disabilities, one of the causes being the SARS COVID 19 Pandemic, which paralyzed all spheres of social life. After the monitoring, we notice that out of 11 actions planned to reach 20%, are partially realized, 80% unrealized and 0 % actions are totally realized.

A difficulty encountered during the monitoring was the lack of information reported on some actions, or insufficient information on some reported actions. A less pleasant detail seemed to us the lack of reporting the amounts of money used for the reported actions, and the lack of statistical data prevented us from making a deeper analysis of this objective.

Introducere

La 1 ianuarie 2020, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, numărul estimat al persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 177,0 mii persoane, inclusiv 10,7 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,7% din populația totală a țării cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 1,9% din numărul total al copiilor cu reședință obișnuită din Republica Moldova.¹ Este cunoscut pentru toți faptul că, persoanele cu dizabilități reprezintă una din cele mai defavorizate categorii de populație în Republica Moldova și observăm acest lucru prin accesibilitate scăzută la infrastructură, servicii sociale, medicale și de reabilitare insuficiente, insuficiența medicamentelor și consumabilelor, dar și atitudinea discriminatorie în comunitate.

Scopul acestui raport a fost monitorizarea implementării Obiectivului 3 din cadrul Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, aprobat în anul 2017, prin Hotărârea de Guvern nr. 723. Prin realizarea acestui raport s-a urmărit evaluarea gradului de implementare a acțiunilor planificate pentru anul 2020, a Obiectivului 3 din Programului Național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2017-2020 (PNISPD). Au fost analizate lacunele și s-au propus recomandări pentru îmbunătățirea implementării acțiunilor monitorizate.

Aspecte metodologice utilizate în procesul de monitorizare:

Monitorizarea a fost realizată în perioada martie-august 2021. Pentru elaborarea raportului au fost aplicate următoarele metode și instrumente de colectare și analiză a datelor cantitative și calitative:

- Analiza rapoartelor oficiale de activitate privind implementarea PNISPD în anii 2019 și 2020;
- Solicitări de informație de la autoritățile publice responsabile pentru implementarea acțiunilor planificate: MSMPS, CNAM, MEI, Consiliile raionale: Strășeni, Ialoveni, Ocnița, Rezina, Drochia, Sângerei, Glodeni, Bălți, Cahul, Florești, Criuleni, Briceni, Fălești, Edineți, Dondușeni, Centrul de Intervenție Timpurie „Lăstărel”, din or. Criuleni, Fundația Tony Hawks, Centrul de Intervenție Precocă „Voinicel”, Asociația Obștească „SOS Autism”;
- Discuții focus-Grup cu reprezentanții a 7 centre de intervenție timpurie dezvoltate și în proces de dezvoltare. Obiectivele discuțiilor de focus grup au fost:
 - 1) Determinarea gradului de aplicarea a programelor, privind asigurarea persoanelor cu dizabilități cu tratament, medicamente;
 - 2) Identificarea problemelor de asigurare a persoanelor cu tratamente continue și costisitoare;
 - 3) Colectarea recomandărilor pentru îmbunătățirea procesului de dezvoltare a serviciilor de intervenție timpurie.;

¹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6827&idc=168>

- 4) Colectarea datelor privind numărul de beneficiari ai serviciilor de intervenție timpurie.

Raportul prezintă analiza acțiunilor Obiectivului 3 din PNISPD, pentru anul 2020, relevante pentru dezvoltarea sistemului de servicii de intervenție timpurie. Rezultatele privind acțiunile referitoare la dezvoltarea serviciilor de sănătate mintală sunt reflectate într-un raport separat, elaborat de AO „SOS Autism”. Aprecierea gradului de realizare a acțiunilor monitorizate a fost efectuată în baza a trei criterii: realizat, parțial realizat și nerealizat.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM
Costuri de implementare (mii lei)	În limita mijloacelor financiare alocate

Acțiunea 3.2. Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor, cu reducerea prețului / oferirea gratuită a serviciilor medicale de diagnosticare, de tratament și de reabilitare, suplimentar celor prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor, elaborate și aprobate; - Număr de persoane cu dizabilități care beneficiază anual de servicii medicale de diagnosticare, de tratament și de reabilitare la preț redus și, respectiv, gratuit	Raportul de implementare a PNISPD pentru anul 2020 nu a inclus informația privind rezultatele atinse la acțiunea dată; Răspunsul MSMPS nr. 07/3260 din 11.06.2021 face trimitere la raportul Ministerului privind implementarea PNISPD in anul 2020. Conform Raportului² privind implementarea CDPD, se specifică faptul că asigurarea accesului la servicii medicale a pacienților care necesită asistență medicală specifică prin intervenții de sănătate publică ce țin de prevenirea și controlul bolilor transmisibile și netransmisibile, activități de asigurare cu intervenții costisitoare și medicamente în cazul bolilor maligne, prevenirea și tratamentul stărilor și patologiilor ce influențează negativ asupra genomului uman, diagnosticul citogenetic 38 prenatal, postnatal, molecular genetic, protezare auditivă, tratament costisitor, din bugetul de stat prin intermediul MSMPS, în perioada anilor 2017-2019, au fost executate alocații în volum de 210,7 mil.lei, 183,5 mil.lei și respectiv 215,6 mil.lei.	- Este dificil de apreciat gradul de implementare a acțiunii date, din cauza lipsei datelor privind rezultatele la indicatorii stabiliți; - Acțiunea este parțial realizată.

² <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/10/Raport-II-si-III-implementare-Conventie-ONU-drepturile-persoanelor-cu-dizabilit%C4%83%C8%9Bi-rom.pdf>

	Pentru persoanele cu deficiențe de auz protezarea auditivă se efectuează în cadrul Centrului Republican Funcțional de Audiologie, Protezare Auditivă și Reabilitare Medico-Pedagogică din mun. Chișinău, Spitalului Clinic Bălți, Spitalului Clinic Republican, Asociației Medicale Teritoriale Centru, mun. Chișinău. În anul 2018, din sursele centralizate ale bugetului de stat au fost procurate 1270 aparate auditive în sumă de cca 1 700, 0 mii lei. În total au fost protezate 1098 persoane, inclusiv 239 copii. În anul 2019, respectiv din sursele centralizate ale bugetului de stat au fost procurate 970 aparate auditive în sumă de cca 1 425, 0 mii lei. În total în anul 2019 au fost protezate 831 persoane, inclusiv 398 copii. Pentru anul 2020 au fost planificate cca 16,5 mln. lei în scopul achiziționării aparatelor auditive pentru categoria respectivă de persoane. În anul 2020, din mijloacele FAOAM sunt finanțate și implanturile cohleare, inclusiv sistemele de implant cohlear la copii.	
Comentarii: Participanții la discuții de focus-grup au relatat: „Urmare a situației pandemice, s-a redus considerabil suportul din partea statului privind asigurarea persoanelor cu dizabilități care necesită tratament continuu și costisitor. Beneficiarii în mare parte se descurcă pe cont propriu, își procură echipamente asistiv, procură singuri medicamente costisitoare și își achită servicii de diagnosticare. În măsura posibilităților, ONG-urile în domeniu acordă beneficiarilor ajutor financiar pentru medicamente și echipamente asistive.”³		
Recomandări: 1. Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor; 2. Raportarea anuală despre bugetul integral alocat realizării acestei acțiuni și care este numărul de persoane cu dizabilități care beneficiază de astfel de tratamente; 3. Prezentarea în cadrul proiectelor a rezultatelor activității în conformitate cu indicatorii stabiliți.		

³ Focus-grup cu specialiști în domeniu

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili/ Parteneri	MSMPS, CNAM
Costuri de implementare (mii lei)	12,168.0 lei

Acțiunea 3.4. Includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece) pentru persoanelor cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
Număr de persoane cu dizabilități care necesită îngrijiri medicale la domiciliu și care beneficiază lunar de consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece).	Conform raportului privind implementarea PNISPD pentru anul 2020 se specifică: 1. Pe parcursul anului 2020, au fost efectuate mai puține vizite de îngrijiri la domiciliu și în cadrul îngrijirilor paliative, din cauza pandemiei; 2. Au fost organizate consultații prin telefon, pe rețele de socializare, cu excepția cazurilor când asistența medicală nu poate fi amânată și nici nu poate fi realizată la distanță, precum și oportunitatea și importanța asigurării continue a tratamentului de susținere, în cazul maladiilor cronice; 3.Reprezentanții ONG-urilor în domeniu au declarat că distribuie beneficiarilor, în măsura posibilităților, consumabile și echipamente asistive primite de la donatori străini, fac colectări de fonduri și cu forțele proprii încercă să îi ajute.⁴	Este dificil de apreciat gradul de implementare a acțiunii din lipsa datelor concrete pentru indicatorii stabiliți; Acțiune parțial realizată
Comentarii: Conform Planului de Acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, pentru anul 2020 la această acțiune au fost planificate 12,168.0 lei, însă în raportul MSMPS nu se regăsesc sumele cheltuite de facto, nici cantitatea de consumabile acordate și numărul de beneficiari aprovizionați, detaliu care creează suspiciuni privind aprovizionarea persoanelor cu dizabilități cu pansamente, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece. Este un lucru vital ca persoanele cu dizabilități să fie		

⁴ Raport cu privire la realizarea în anul 2020 a Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022.

asigurate gratuit din partea statului cu materiale consumabile necesare. Acest lucru ar îmbunătăți calitatea vieții acestora și a familiilor care îngrijesc persoane cu necesități speciale.

Recomandări:

1. Asigurarea permanentă a persoanelor cu dizabilități cu consumabilele de unică folosință: scutece, seringi și pansamente, etc, în condiții de îngrijire la domiciliu, prin completarea listei medicamentelor pentru acordarea îngrijirilor medicale la domiciliu, conform Standardului național de Îngrijiri Medicale la Domiciliu, aprobat prin Ordinul MS nr. 851 din 29.07.2013;
2. Informarea persoanelor cu dizabilități privind asigurarea cu consumabile;
3. Raportarea anuală a sumelor de bani alocate și cheltuite pentru procurarea materialelor consumabile (pansamente, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece);
4. Raportarea anuală a numărului de persoane cu dizabilități care au fost asigurate cu consumabile gratuite din partea statului.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili/ Parteneri	MSMPS, CNAM, APL II, ONG, Donatori
Costuri de implementare (mii lei)	3,933.0 lei

Acțiunea 3.5 Elaborarea, aprobarea și implementarea unui program național pentru prevenirea dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor medicale cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Program național pentru prevenirea dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități elaborat și aprobat; - Număr de persoane cu dizabilități care beneficiază de reabilitare medicală gratuită.	Raportul MSMPS nu conține date privind rezultatele atinse la acțiunea 3.5. Răspunsul MSMPS nr. 07/3260 din 11.06.2021 face trimitere la raportul Ministerului privind implementarea PNISPD in anul 2020.	Este dificil de apreciat gradul de implementare a acțiunii în lipsa datelor privind rezultatele atinse la indicatorii propuși Acțiunea nu este realizată
Comentarii: Conform datelor oferite de organizațiile din domeniu⁵, anual se nasc circa 1500 de copii cu diverse deficiențe de dezvoltare. În lipsa informației și a serviciilor de prevenire a dizabilității, gradul de recuperare și depășirea deficiențelor scade considerabil, agravând starea persoanei în raport cu mediul și condițiile de trai. La nivel național, problema este acută, în condițiile lipsei transportului adaptat, serviciilor de prevenire și reabilitare pentru persoane cu dizabilități de diferite vârste. În raionul Ialoveni, de exemplu, era planificat deschiderea unui centru de intervenție timpurie încă din anul 2018-2019, acest lucru nefiind îndeplinit nici în anul 2021. Părinții sunt nevoiți să se deplaseze zilnic în Chișinău pentru reabilitarea copiilor lor.		
Recomandări: Elaborarea și implementarea unui program național de prevenire a dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor medicale.		

⁵ Centrul de Intervenție Precoce "Voinicel",

- Cartografierea organizațiilor care prestează servicii de reabilitare pentru a fi mai accesibile persoanelor cu dizabilități.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM
Costuri de implementare (mii lei)	375,0

Acțiunea 3.6 Asigurarea unui pachet minim de asistență medicală stomatologică a persoanelor cu dizabilități, în caz de urgență și probleme cronice dentare, cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
Număr de persoane cu dizabilități care beneficiază de asistență medicală stomatologică gratuită în staționar, în secțiile chirurgicale maxilo-faciale, în cabinetele stomatologice din policlinici.	În anul 2020 au fost înregistrate cca 364 mii vizite la stomatolog a persoanelor asigurate, inclusiv persoane cu dizabilități, dintre care 158 mii la copii. Au fost obturate 144 mii defecte dentare, inclusiv 64 mii la copii, înregistrate extracții dentare 49 mii, inclusiv 15 mii la copii.⁶ Răspunsul MSMPS nr. 07/3260 din 11.06.2021 constă doar în trimiterea la raportul Ministerului privind implementarea PNISPD în anul 2020.	Raportul MSMPS nu specifică expres informație cu privire la numărul de persoane cu dizabilități care beneficiază de asistență medicală stomatologică gratuită în staționar, în secțiile chirurgicale maxilo-faciale, în cabinetele stomatologice din policlinici. Este dificil de apreciat gradul de implementare a acțiunii 3.6. Acțiunea este parțial realizată.
Comentarii: Conform Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, pentru anul 2020, la această acțiune au fost planificate 375,0 lei. Date privind suma utilizată pentru acțiunea 3.6 nu se regăsesc în Raportul MSMPS pentru anul 2020.		

⁶ Raport cu privire la realizarea în anul 2020 a Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022.

Recomandări:

1. Raportarea anuală pe categorii de vârstă și profil teritorial a persoanelor cu dizabilități care au beneficiat de tratamente stomatologice gratuite din partea statului;
2. Raportarea sumelor de bani cheltuite anual pentru tratamente stomatologice destinate persoanelor cu dizabilități;
3. Accesibilizarea serviciilor stomatologice gratuite și informarea persoanelor cu dizabilități despre existența lor.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM, Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea; organizații necomerciale în domeniu; donatori
Costuri de implementare (mii lei)	3933,0

Acțiunea 3.8 Dezvoltarea și prestarea serviciilor de intervenție timpurie în cadrul fiecărui raion / municipiu.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
• Număr de servicii de intervenție timpurie disponibile în profil teritorial; • Număr de copii cu dizabilități și cu risc de dizabilitate care beneficiază de servicii de intervenție timpurie în profil teritorial.	Conform raportului MSMPS, pentru dezvoltarea Serviciului de intervenție timpurie la nivel național, pe parcursul a. 2020, cu suportul specialiștilor de la Centrului de Intervenție Precocă „Voinicel”, au fost instruite on-line echipele de specialiști (medici pediatri, neurologi, medici de familie, reabilitologi, asistenți medicali etc.) din 8 raioane: Strășeni, Glodeni, Fălești, Sîngerei, Edineț, Briceni, Ocnița și Dondușeni. În Florești a fost deschis primul serviciu, din programul pilot implementat de Fundația „Lumos” din Moldova. De asemenea, a continuat instruirea specialiștilor pe profiluri: logopezi și psihopedagogi, care activează în cadrul echipelor multidisciplinare, din 11 instituții.	Acțiune realizată.

	În luna august 2020, a fost deschis Centrul de Intervenție Timpurie în cadrul IMSP Spitalul Raional Florești și Cabinete ale copilului sănătos în 4 Centre de Sănătate din același raion. În anul 2020, CNAM a contractat 7 prestatori în domeniul intervenției timpurii, suma contractată a constituit 3978041 MDL și au fost raportate 27716 vizite. Conform datelor oferite de Centrele de intervenție timpurie în anul 2020 au beneficiat de servicii de intervenție timpurie în: - Raionul Bălți 35 copii; - Raionul Râșcani Centrul "Pheonix" – 44 copii; - Raionul Cahul – 17 copii, dintre care 1 cu dizabilitate de vedere. - Raionul Florești – 33 copii. - Municipiul Chisinau: - Centrul Voinicel – 157 copii. - Centrul Tony Hawks – 125 copii.	
--	---	--

	- Raionul Criuleni - IT Lăstărel – 68 copii. ⁷	
Comentarii: Sunt câteva centre de intervenție timpurie în RM, dar insuficiente, în special la nivel național. Astfel copii din toate raioanele nu au acces la servicii de intervenție timpurie. Conform Planului de Acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, pentru anul 2020 la aceasta acțiune au fost planificate 3,933.0 lei, suma care nu se regăsește în Raportul MSMPS pentru anul 2020, la fel nu se regăsește numărul serviciilor de intervenție timpurie disponibile în profil teritorial. Raportul include doar date referitoare la procese de dezvoltare și formare a specialiștilor serviciilor de intervenție timpurie.		
Recomandări: - Deschiderea centrelor de intervenție timpurie în fiecare raion din țară pentru a crește suportul familiilor care cresc copii cu deficiențe cu vârsta de 0-3/4 ani; - Raportarea rezultatelor acțiunii în conformitate cu indicatorii stabiliți; - Raportarea anuală a sumelor de bani alocate anual în domeniul intervenției timpurii.		

⁷ Conform răspunsurile primite de la APL II și ONG-uri în urma demersurilor trimise de echipa de realizare a raportului.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili/ Parteneri	MSMPS, CNAM, APL II, ONG, donatori
Costuri de implementare (mii lei)	19,734.0 lei

Acțiunea 3.9 Dezvoltarea și prestarea serviciilor de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare a copiilor cu tulburări din spectrul autist.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Număr de servicii de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare în domeniul autismului disponibile în profil teritorial; - Număr de copii cu tulburări din spectrul autist, care beneficiază de servicii de diagnosticare,	Conform raportului MSMPS, în R. Moldova activează 2 centre de intervenție timpurie: în mun. Chișinău - Centrul de intervenție precoce „Voinicel” și Secția de intervenție timpurie din mun. Bălți - pentru zona de nord. În cadrul realizării prevederilor Memorandumului de înțelegere între MSMPS și ADRA Republica Cehă, ADRA Moldova și „SOS Autism” parteneri de implementare a proiectului „Ajutor pentru copiii cu tulburări de spectru autist (TSA) și alte tulburări genetice din Republica Moldova”, în mun. Chișinău a fost deschis Centrul pentru persoanele cu tulburări din spectrul autist A.O. „SOS Autism”. Centrul activează în baza Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului specializat de intervenție în tulburări de spectru autist (aprobat prin H.G. nr. 234/2019). Pe parcursul anului 2020, 630 de persoane au fost sub supravegherea specialiștilor CCSM, inclusiv 601 copii (0-18 ani) diagnosticați cu autism infantil, și au beneficiat de servicii de diagnosticare 83 de copii, inclusiv în teritorii 8 copii. Conform răspunsului AO „SOS Autism” nr. 25 din 20.08.2021 la demersul nr. 13 din 21.05.2021, în anul 2020 - 343 de copii cu autism au beneficiat de serviciile Centrului „SOS Autism” (dintre care 302 diagnosticare și evaluări, 41 servicii de terapie și abilitare).	Acțiune realizată

de intervenție și de reabilitare	În data de 7 iulie 2020, AO „SOS Autism” a fost contractată de către CNAM, suma de 490 000 MDL. ⁸	
Recomandări: - Publicarea datelor statistice obiective privind numărul copiilor cu autism în R. Moldova, și dezvoltarea serviciilor de terapii pentru acești copii; - Terapiile pentru copii cu autism sunt foarte costisitoare pentru familii, astfel acest tip de terapie se recomandă a fi inclus în pachetul de asigurări; - Verificarea mai riguroasă a serviciilor medicale responsabile pentru efectuarea screeningului pentru depistarea copiilor cu autism.		

⁸ Răspunsul Asociației „SOS Autism” nr. 25 din 20.08.2021 la demersul nr. 13 din 21.05.2021.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM, APL I și II, ONG, donatori
Costuri de implementare (mii lei)	În limita mijloacelor financiare alocate

Acțiune 3.11 Asigurarea accesibilității la infrastructura instituțiilor medico-sanitare la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, văz).

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Ponderea instituțiilor accesibile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz,văz) din totalul instituțiilor medico-sanitare publice; - Cuantumul mijloacelor financiare alocate pentru accesibilizarea la infrastructura	Conform raportului MSMPS privind implementarea PNISPD, evaluarea necesităților de adaptare a spațiilor precum și efectuarea lucrărilor necesare pentru asigurarea condițiilor de accesibilitate a serviciilor medicale este obligația managerilor instituțiilor medicale. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități, care se deplasează cu ajutorul fotoliilor rulante în instituție, este parte a standardelor de evaluare și acreditare pentru instituțiile medico-sanitare, aprobate la ședința prezidiului Consiliului național de evaluare și acreditare în sănătate din 30 iunie 2016, pct. 5.3.11 și care se evaluează în mod prioritar. În conformitate cu Programul național de dezvoltare a asistenței medicale de urgență pentru anii 2016-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1238/2016, au fost create condiții pentru înregistrarea mesajelor SMS de la persoanele cu deficiențe de auz în aplicațiile dispeceratelor de urgență.⁹	Raportul MSMPS nu prezintă date privind ponderea instituțiilor medicale accesibile pentru persoane cu dizabilități locomotorii din numărul total de instituții medicale. Instituțiile medicale sunt parțial accesibile pentru persoanele utilizatoare de fotolii rulante, iar pentru persoanele cu dizabilități de văz și auz nu sunt accesibile. Mecanismul de aplicație a dispeceratelor de urgență în vederea acordării serviciilor persoanelor cu dizabilități de auz prin expedierea SMS-urilor nu funcționează.

⁹ Raport cu privire la realizarea în anul 2020 a Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022

instituțiilor medico-sanitare.	Reprezentanții centrelor de intervenție timpurie au menționat, în cadrul focus grupului, că instituțiile unde activează sunt accesibile, dotate cu pantă de acces, ascensor și WC adaptat. Instituțiile de stat care activează în domeniul intervenției timpurii au declarat ca sunt dotate cu pante de acces, doar că sunt făcute în anul 2002 și necesită a fi modificate după standardele naționale actuale, iar blocurile sanitare sunt parțial adaptate și trebuie revăzute după standardele actuale. ¹⁰	Acțiunea este parțial realizată
Recomandări: - Evaluarea tuturor instituțiilor medicale în vederea responsabilizării managerilor privind asigurarea condițiilor de accesibilitate; - Alocarea resurselor suficiente pentru asigurarea condițiilor de accesibilitate a instituțiilor medicale.		

¹⁰ Focus-grup cu specialiștii în domeniu.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM
Costuri de implementare (mii lei)	225,0 lei

Acțiune 3.12 Asigurarea măsurilor de recuperare / reabilitare balneosanatorială a copiilor cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și acordarea scutirilor la procurarea biletelor de tratament balneosanatorial pentru părinții / însoțitorii copiilor cu dizabilități).

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Număr de copii cu dizabilități care beneficiază anual de tratament balneosanatorial; - Număr de copii cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, care beneficiază anual de tratament balneosanatorial; - Număr de însoțitori ai copiilor cu dizabilități, care	Informația cu privire la rezultatele atinse la aceasta acțiune în raport nu se regăsește. Conform Raportului MSMPS privind implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități se specifică¹¹: - Anual, de bilete de reabilitare / recuperare beneficiază circa 8100 de persoane, dintre care la Centrul „Victoria” – 4400 de persoane și la Centrul „Speranța ” – 3700 de persoane; - Centrul republican de reabilitare pentru copii, în care funcționează secția staționar cu 30 de paturi și secția de reabilitare în condiții de ambulator, pentru 100 de vizite în zi; - Centrul de reabilitare pentru copii „Sergheevca” (Ucraina), cu 200 de paturi, cu profiluri: respirator, cardio-reumatologic, gastro-intestinal și neuro-motor; - Centrul de recuperare pentru copii „Ceadâr-Lunga” (80 de paturi), cu profiluri: respirator și neuro-motor. Selectarea copiilor pentru tratament de reabilitare se face de către medicul de familie, inclusiv în baza recomandărilor specialiștilor de profil, reieșind din indicații	Acțiune parțial realizată

¹¹ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/10/Raport-II-si-III-implementare-Conventie-ONU-drepturile-persoanelor-cu-dizabilit%C4%83%C8%9Bi-rom.pdf>

beneficiază anual de scutiri la procurarea biletelor de tratament balneosanatorial.	și contraindicații. În scopul reabilitării oportune a copiilor cu afecțiuni neuro-motorii, în Centrul de plasament și reabilitare a copiilor de vîrstă fragedă din mun. Chișinău și în Centrul de plasament temporar și reabilitare pentru copii din mun. Bălți au fost deschise și funcționează „Secții de zi”, unde activează echipe pluridisciplinare (medici, psiholog, logoped, asistent social, jurist etc.), care oferă servicii de reabilitare medicală, ocupații psiho-pedagogice individuale, servicii de consiliere pentru părinți/familii, precum și consultații în domeniul social și juridic. Anual beneficiază de tratament în aceste secții circa 800 de copii. De asemenea, în cadrul Institutului Mamei și Copilului funcționează o secție de reabilitare și recuperare cu 30 de paturi, în care urmează tratament copiii cu diverse afecțiuni ale aparatului neuro-motor, din întreaga țară. În anul 2019, în această secție au primit tratament de reabilitare și recuperare peste 900 de pacienți, dintre care mai mult de 50% (520 copii) au fost copii cu diazabilități, tratamentul cărora a fost achitat din FAOAM. Pentru reabilitarea copiilor după tratament specific în caz de tuberculoză, a celor din focare de tuberculoză și a celor din grupul de risc, care nu au posibilități de a fi tratați la domiciliu, în țară funcționează două centre de reabilitare ftiziopneumologică pentru copii „Tîrnova” și „Cornești”, în care anual sunt tratați cca 300 de copii. În toate centrele de reabilitare și recuperare menționate, anual, sunt tratați peste 8000 de copii cu diverse afecțiuni cronice, tratamentul acestora fiind asigurat din bugetul de stat.	
--	--	--

	În anul 2020 a fost acordat dreptul, în regim prioritar, angajaților, persoanelor în vârstă, persoanelor adulte cu dizabilități și veteranilor de război la reabilitare balneo-sanatorială, care au pneumofibroze, drept consecință a COVID – 19. ¹²	
Comentarii: Odată cu declararea stării de urgență și a pandemiei Covid-19, măsurile de reabilitare și recuperare balneosanatoriale a copiilor cu dizabilități au fost practic sistate. Prioritate au avut persoanele care au suferit de Covid+19. Astfel, deducem că gradul de implementare al acestei acțiuni este foarte scăzut.		
Recomandări: - Raportarea privind numărul de copii cu dizabilități, pe categorii de vârste, care beneficiază anual de tratament balneosanatorial, în vederea evidenței accesului la servicii de reabilitare pentru copii de toate vârstele; - Raportarea anuală a sumelor de bani cheltuite privind asigurarea măsurilor de recuperare / reabilitare balneosanatorială a copiilor cu dizabilități.		

¹² Raport de activitate pentru anul 2020 al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, MEI, ONG-uri, donatori
Costuri de implementare (mii lei)	În limita mijloacelor financiare alocate

Acțiunea 3.16 Elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a ghidurilor / instrucțiunilor privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Ghiduri / instrucțiuni privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități, elaborate și aprobate	Raportul MSMPS nu include date privind rezultatele atinse la indicatorii stabiliți.	Acțiunea nu este realizată.
Comentarii. Această acțiune nu a fost implementată în anul 2020 și nici în anii precedenți ai Programului. În lipsa ghidurilor pentru accesibilizarea spațiilor instituțiilor medicale este dificil de atins rezultatele planificate.		
Recomandări: - Elaborarea și implementarea ghidurilor și instrucțiunilor privind accesibilizarea serviciilor de sănătate pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități și raportarea despre această acțiune anual; - Raportarea sumelor de bani alocate și cheltuite pentru elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a ghidurilor / instrucțiunilor privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități).		

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, ONG-uri, donatori
Costuri de implementare (mii lei)	În limita mijloacelor financiare alocate

Acțiunea 3.17 Includerea tematicilor referitoare la accesibilitate și drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul cursurilor de formare continuă a personalului din domeniul sănătății.

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Număr de cadre medicale care au participat la cursurile de formare privind accesibilitatea și drepturile persoanelor cu dizabilități.	Acțiunea respectivă nu se regăsește în raportul statului pe anul 2020. În cadrul focus grupului, specialiștii în domeniul intervenției timpurii au declarat că nu au beneficiat de instruiți oferite de stat. Toate instruirile de care au beneficiat au fost desfășurate de organizații internaționale sau ONG-uri locale. Toți specialiștii care au participat la focus grup au declarat că au nevoie de instrumente validate de minister și instruire continuă practică în domeniu.¹³	Acțiunea parțial realizată
Recomandări: - Includerea tematicilor referitoare la accesibilitate și drepturile persoanelor cu dizabilități, combaterea fenomenului de discriminare în cadrul cursurilor de formare inițială și continuă a personalului din domeniul sănătății; - Raportarea anuală a sumelor de bani alocate acestei acțiuni.		

¹³ Focus-grup cu specialiștii în domeniu.

Termen de realizare	Anul 2020
Responsabili / Parteneri	MSMPS, CNAM, Instituțiile medico-sanitare publice, ONG-uri, donatori
Costuri de implementare (mii lei)	300,0 lei

Acțiunea 3.18 Editarea materialelor informative în domeniul sănătății, inclusiv în format accesibil pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale (limbajul Braille, versiune audio/sonoră, format ușor de citit și înțeles).

Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progresului înregistrat
- Număr de materiale în domeniul sănătății în format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale; - Tematicile materialelor în domeniul sănătății publicate în format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale.	Informația privind rezultatele atinse la acțiunea respectivă nu se regăsesc în raportul Statului pe anul 2020. Oficiul Înalțului Comisar pentru drepturile Omului a elaborat o serie de materiale informative pentru informarea persoanelor cu dizabilități privind măsurile de protecție și accesarea serviciilor în perioada de pandemie. Acestea au fost promovate pe platformele organizațiilor neguvernamentale și pe rețelele social media¹⁴	Acțiunea parțial realizată.
Comentarii: Nu sunt date oficiale dacă în anul 2020 au fost publicate materiale informative în domeniul sănătății, inclusiv în format accesibil pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale (limbajul Braille, versiune audio/sonoră, format ușor de citit și înțeles). Majoritatea materialelor informative editate în anul 2020, în țară au fost cu scop de protecție împotriva SARS COV-19.		
Recomandări: - Utilizarea resurselor calculate în bugetul Programului pentru elaborarea materialelor informative privind domeniul sănătății în format accesibil pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități. - Raportarea anuală de către instituțiile statului despre acțiunile întreprinse în domeniul și materialelor editate pentru diferite tipuri de necesități speciale. - Colaborarea cu organizațiile societății civile în vederea elaborării materialelor informative pentru persoane cu dizabilități;		

¹⁴ <http://incluziune.md/publicatii/>

Gradul de realizare a acțiunilor monitorizate a Obiectivului 3 din PNISPD pentru anul 2020

Acțiunea monitorizată	Indicatori monitorizați	Realizat	Parțial realizat	Nerealizat
Acțiunea 3.2	Programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor, elaborate și aprobate; număr de persoane cu dizabilități care beneficiază anual de servicii medicale de diagnosticare, de tratament și de reabilitare la preț redus și, respectiv, gratuit.		V	
Acțiunea 3.4	Număr de persoane cu dizabilități care necesită îngrijiri medicale la domiciliu și care beneficiază lunar de consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece)		V	
Acțiunea 3.5	Program național pentru prevenirea dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități elaborat și aprobat; număr de persoane cu dizabilități care beneficiază de reabilitare medicală gratuită			V
Acțiunea 3.6	Număr de persoane cu dizabilități care beneficiază de asistență medicală stomatologică gratuită în staționar, în secțiile chirurgicale maxilo-faciale, în cabinetele stomatologice din policlinici		V	
Acțiunea 3.8	Număr de servicii de intervenție timpurie disponibile în profil teritorial; număr de copii cu dizabilități și cu risc de dizabilitate care beneficiază de servicii de intervenție timpurie în profil teritorial	V		
Acțiunea 3.9	Număr de servicii de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare în domeniul autismului disponibile în profil teritorial; număr de copii cu tulburări din spectrul autist, care beneficiază de servicii de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare.	V		
Acțiunea 3.11	Ponderea instituțiilor accesibile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz,văz) din totalul instituțiilor medico-sanitare publice; Cuantumul mijloacelor financiare alocate pentru accesibilizarea la infrastructura instituțiilor medico-sanitare.		V	
Acțiunea 3.12	Număr de copii cu dizabilități care beneficiază anual de tratament balneosanatorial; Număr de copii cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, care beneficiază anual de tratament balneosanatorial; Număr de însoțitori ai copiilor cu dizabilități, care beneficiază anual de scutiri la procurarea biletelor de tratament balneosanatorial;		V	
Acțiunea 3.16	Ghiduri/instrucțiuni privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități elaborate și aprobate.			V
Acțiunea 3.17	Număr de cadre medicale care au participat la cursurile de formare privind accesibilitatea și drepturile persoanelor cu dizabilități.			V

Acțiunea 3.18	Număr de materiale în domeniul sănătății în format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz,văz) și intelectuale; Tematicile materialelor în domeniul sănătății publicate în format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz,văz) și intelectuale.		V	
Total acțiuni: 11		15 %	60%	25%

Constatări:

- Șase acțiuni din Plan sunt neglijate și nu sunt furnizate informații (3.2, 3.5, 3.12, 3.16, 3.17, 3.18);
- Rezultatele raportate pentru 4 acțiuni din Plan conțin informații care nu corespund cu indicatorii propuși (3.4, 3.6, 3.8, 3.11).
- Raportul include în mare parte informația privind activitățile realizate și nu reflectă informația privind indicatorii de rezultate, ceea ce face dificilă aprecierea gradului de implementare a Planului.
- Informațiile despre utilizarea resurselor financiare planificate în raportul publicat de MSMPS lipsesc.
- Raportul include foarte puține date cu privire la rezultatele atinse de parteneri, organizații neguvernamentale cu care colaborează la acțiunile planului;

Recomandări:

1. Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor și raportarea anuală despre bugetul alocat realizării acestei acțiuni și care este numărul de persoane cu dizabilități care beneficiază de astfel de tratamente.
2. Asigurarea persoanelor cu dizabilități cu consumabilele de unică folosință și raportarea anuală a sumelor de bani alocate pentru aceste acțiuni.
3. Elaborarea și implementarea unui program național de prevenire a dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități.
4. Cartografierea organizațiilor care prestează servicii de reabilitare pentru persoane cu dizabilități și familiile acestora.
5. Accesibilizarea serviciilor, instituțiilor medicale pentru toate persoanele cu toate tipurile de dizabilitate;
6. Deschiderea centrelor de intervenție timpurie în toate raioanele țării, pentru a reduce apariția dizabilității și a îmbunătăți calitatea vieții copiilor.
7. Editarea materialelor informative și tematicilor în domeniul sănătății în format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale.
8. Colaborare cu organizațiile societății civile pentru evaluarea accesibilității, informarea publicului larg despre serviciile dezvoltate la nivel local și național, formarea inițială și continuă a specialiștilor, precum și elaborarea materialelor informative.
9. Prezentarea rezultatelor Programului în conformitate cu indicatorii de rezultate stabiliți.